

ŽUVININKŲ RŪMAI
ŽUVININKŲ SAJUNGA
LIETUVOS HIDROBIOLOGŲ DRAUGIJA

LIETUVOS VALSTYBINIS ŽUVIVAIŠOS IR
ŽUVININKYSTĖS TYRIMŲ CENTRAS
MĖGĖJIŠKOS ŽŪKLĖS PLĖTROS TARYBA

MĖGĖJIŠKA ŽUVININKYSTĖ – GALIMYBĖS IR PROBLEAMOS

2-OSIOS MOKSLINĖS-PRAKTINĖS KONFERENCIJOS PROGRAMA
IR PRANEŠIMŲ SANTRAUKOS

Vilnius
2005 m. kovo 4 d.

KONFERENCIJOS ORGANIZACINIS KOMITETAS:

Povilas Kindurys
Algirdas Domarkas
Eugenija Milerienė
Viktoras Adolfas
Leonas Kerosierius
Vytautas Radaitis
Eglė Radaitytė

KONFERENCIJOS RĖMĖJAI:

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija
Žuvininkystės departamentas prie Žemės ūkio ministerijos
Laikraštis „Tėviškės gamta“

Daugiau dėmesio mėgėjiškai-rekreacinei žuvininkystei

Pastaraisiais metais Lietuvos žuvininkystės organizacijos rūpinasi žuvininkų interesų gynimu ir rekreacinės žuvininkystės plėtra. Žuvų išteklių dėl nepakankamos telkinių priežiūros ir išplitusio brakonieravimo yra nepatenkinamos būklės ir nebetenkina žvejų poreikių. Lietuva turi gražų kraštovaizdį. Ją išraižo 29 000 upių ir upokšnių, plyti 3000 ežerų ir per 300 dirbtinių telkinių, todėl gali tapti labai patraukli ir mūsų šalies, ir užsienio turistams.

Rekreacinė žvejyba – tai turizmo šaka, galinti sudaryti geras sąlygas žmonių poilsiui, tenkinti pramogų ir smalsumo poreikį. Pastaraisiais metais nevyriausybinės žvejų organizacijos, aktyviai populiarindamos šiuolaikinę rekreacinę žuvininkystę, organizavo konferencijas bei seminarus Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Šiaulių, Vilniaus, Tauragės ir Utenos apskrityse. Šiuose renginiuose siūlyta valstybinėms institucijoms ir savivaldos organams skirti daugiau dėmesio rekreacinei žuvininkystei, nes, mūsų įsitikinimu, jos plėtra atneštų papildomų pajamų piliečiams ir valstybei, būtų sukurta naujų darbo vietų, visuomenė labiau rūpintųsi žuvų išteklių gausinimu.

Galima pasidžiaugti, kad 2004 m. mėgėjiškai žuvininkystei plėtoti Seimas priėmė Mėgėjiškos žūklės įstatymą. Jam įgyvendinti šiuo metu rengiami poįstatyminiai aktai, vykdomi moksliniai tyrimai, atliekamas kitas organizacinis praktinis darbas. Sukaupus žuvininkystės organizacijų patyrimas, vieša informacija per „Tėviškės gamtos“ ir kitus leidinius pasiekia žvejus mėgėjus, verslininkus, mokslininkus bei specialistus, jų bendradarbiavimas įvairiose konferencijose ir seminaruose padeda geriau analizuoti situaciją, susipažinti su pasiekimais, ieškoti pažangiausių būdų, kaip plėtoti mėgėjišką-rekreacinę žuvininkystę.

Asociacijų sąjunga „Žuvininkų rūmai“, Žuvininkų sąjunga, Lietuvos hidrobiologų draugija, Mėgėjiškos žūklės plėtros taryba ir Lietuvos valstybinis žuvivaisos ir žuvininkystės tyrimų centras 2005 m. kovo 4 dieną 11 val. Žemės ūkio ministerijos Didžiojoje salėje rengia mokslinę-praktinę konferenciją „Mėgėjiška žuvininkystė – galimybės ir problemas“.

Kviečiame žuvininkus, meškeriotojus, verslininkus, savivaldos atstovus, aukštųjų ir aukštesniųjų mokyklų gamtos mokslų, vadybos, rinkodaros, verslo specialybių dėstytojus, studentus, nevyriausybinių, turizmo organizacijų darbuotojus bei valstybės tarnautojus, žiniasklaidos atstovus atvykti į šį renginį.

Žuvininkų rūmų prezidentas, Žuvininkų sąjungos garbės prezidentas, LMA narys korespondentas
Žuvininkų sąjungos prezidentas
Lietuvos hidrobiologų draugijos prezidentė
Mėgėjiškos žūklės plėtros tarybos pirmininko pavaduotojas
Lietuvos valstybinio žuvivaisos ir žuvininkystės tyrimų centro generalinis direktorius

prof. Juozas VIRBICKAS
Algirdas DOMARKAS
dr. Eugenija MILERIENĖ
Albinas DAUBARAS

Povilas KINDURYS

Vilnius, 2005 02 14

PROGRAMA

Konferencijos atidarymas

Prof. Kazimira Danutė Prunskienė, *Žemės ūkio ministrė*

Sveikinimo žodis

Arvydas Sabonis, *olimpinis čempionas, žvejys mėgėjas*

Dr. Antanas Bosas, *LR Seimo Aplinkos apsaugos komiteto pirmininkas*, „Mėgėjiškos žūklės įstatymo teikiamos galimybės“

Prof. Juozas Virbickas, *LMA narys korespondentas*, „Žuvininkų rūmų“ prezidentas ir Žuvininkų sąjungos garbės prezidentas, „Rekreacinės žuvininkystės populiarinimo Lietuvoje patirtis ir problemos“

Povilas Kindurys, *Lietuvos valstybinio žuvivaisos ir žuvininkystės tyrimų centro (LVŽŽTC) generalinis direktorius*, „Žuvų išteklių atkūrimas ir gausinimas – valstybinė problema“

Algirdas Domarkas, *Mėgėjiškos žūklės plėtros tarybos pirmininkas (MŽPT)*, *Žuvininkų sąjungos prezidentas*, **Viktoras Adolfas**, *LVŽŽTC Žuvivaisos regioninės plėtros skyriaus vedėjas*, *Žuvininkų sąjungos viceprezidentas*, „Žvejybos turizmo ir mėgėjiškos žūklės plėtros perspektyvos“

Dr. Eugenija Milerienė, *LVŽŽTC Lietuvos hidrobiologų draugijos prezidentė*, „Žuvininkystės moksliniai tiriamieji darbai, aktualūs mėgėjiškai žuvininkystei“

Dr. Vytautas Kesminas, *VU Ekologijos instituto Vandens ekosistemų skyriaus vadovas*, **dr. Tomas Virbickas**, *VU Ekologijos instituto Gėlųjų vandenų ekologijos sektoriaus vadovas*, „Ežerų ir upių tinkamumas rekreacinei žuvininkystei“

Dr. Aloyzas Burba, *VU Ekologijos instituto vyr. mokslinis bendradarbis*, „Rekreacinės vėžininkystės perspektyvos“

Arvydas Švagždys, *LVŽŽTC vyr. specialistas*, „Kuršių marių ir Nemuno žemupio rekreaciniai žvejybiniai išteklių, aplinkosauginė situacija“

Egidijus Bacevičius, *LVŽŽTC specialistas*, **Dr. Šarūnas Toliušis**, *LVŽŽTC Žuvininkystės tyrimų laboratorijos direktorius*, „Baltijos jūros Lietuvos priekrantės tinkamumas pramoginei žūklei ir pirmųjų bandomųjų 2003–2004 m. žvejybos sezonų apibūdinimas“

Vytautas Radaitis, *LVŽŽTC vyr. specialistas*, *Žuvininkų sąjungos atsakingasis sekretorius*, „Rekreacinės žuvininkystės patirtis Europoje“

Kavos pertrauka (30 min)

Jonas Čiplys, *Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugijos pirmininko pavaduotojas*, *MŽPT narys*, „Mėgėjiškos žuvininkystės patirtis ir problemos Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugijoje“

Ramūnas Grigaitis, *Medžiotojų ir žvejų draugijos „Ežia“ prezidentas*, „Visuomeninių inspektorių problemos“

Prof. Vytautas Brėdikis, *Žuvininkų sąjungos valdybos narys*, „Žvejų muselininkų aktualijos“

Juozas Stasinas, *laikraščio „Tėviškės gamta“ vyriausiasis redaktorius*, *Žuvininkų sąjungos valdybos narys*, „Informacijos viešumo svarba sprendžiant mėgėjiškos žuvininkystės klausimus“

Romualdas Žilinskas, *žurnalo „Žūklė“ vyriausiasis redaktorius*, *MŽPT narys*, „Naujas požiūris į mėgėjiškos žūklės taisyklių rengimą“

Laimutis Budrys, *Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos departamento direktorius*, „Paramos teikimo žuvų išteklių naudotojams tvarka“

Eglė Radaitytė, *LVŽŽTC specialistė*, „4-oji pasaulinė rekreacinės žuvininkystės konferencija“

Leonas Kerosierius, *Žuvininkų rūmų viceprezidentas*, „Kai kurios žuvininkystės problemos ir galimi sprendimai“

Diskusijos, rezoliucija

TURINYS

Daugiau dėmesio mėgėjiškai-rekreacinei žuvininkystei	3
Konferencijos programa	4
Kazimira Danutė Prunskienė Žemės ūkio ministrės įžanginis žodis	7
Antanas Bosas Mėgėjiškos žūklės įstatymo teikiamos galimybės	8
Juozas Virbickas Rekreacinės žuvininkystės populiarinimo Lietuvoje patirtis ir problemos	10
Povilas Kindurys Žuvų išteklių atkūrimas ir gausinimas – valstybinė problema	12
Algirdas Domarkas, Viktoras Adolfas Žvejybos turizmo ir mėgėjiškos žūklės plėtros perspektyvos	13
Eugenija Milerienė Žuvininkystės moksliniai tiriamieji darbai, aktualūs mėgėjiškai žuvininkystei	14
Vytautas Kesminas, Tomas Virbickas Ežerų ir upių tinkamumas rekreacinei žuvininkystei	16
Aloyzas Burba Rekreacinės vėžininkystės perspektyvos	18
Arvydas Švagždys Kuršių marių ir Nemuno žemupio rekreaciniai žvejybiniai ištekliai, aplinkosauginė situacija	19
Šarūnas Toliušis, Egidijus Bacevičius Baltijos jūros lietuvių priekrantės tinkamumas pramoginei žūklei ir pirmųjų bandomųjų 2003–2004 m. žvejybos sezonų apibūdinimas	21
Vytautas Radaitis Rekreacinės žuvininkystės patirtis Europoje	23
Jonas Čiplies Mėgėjiškos žuvininkystės patirtis ir problemos Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugijoje	23
Vida Žiliukienė Mėgėjiškos žūklės ypatumai Lietuvos vidaus vandens telkiniuose pastarąjį dešimtmetį	24
Prof. Vytautas Brėdikis Žvejų muselininkų aktualijos	26
Romualdas Žilinskas Naujas požiūris į mėgėjiškos žūklės taisyklių rengimą	26
Laimutis Budrys Paramos teikimo žuvų išteklių naudotojams tvarka	27
Juozas Stasinas Informacijos viešumo svarba sprendžiant žuvininkystės klausimus	28
Eglė Radaitytė 4-oji pasaulinė rekreacinės žuvininkystės konferencija	29
Leonas Kerosierius Kai kurios žuvininkystės problemos ir galimi sprendimai	30

ŽEMĖS ŪKIO MINISTRĖS ĮŽANGINIS ŽODIS

Prof. Kazimira Danutė Prunskienė

Žuvininkystė yra ta sritis, kurioje daugybė žmonių turi savų interesų. Tai ne tik verslas, bet ir vienas iš daugelio žmonių poilsio ir laisvalaikio leidimo būdų. Manau, kad daugelį kaimo turizmo sodybų tikrai lankys ir žvejai mėgėjai.

Mes džiaugiamės tuo, kad jau formuojama šio sektoriaus įstatyminė bazė. 2004 m. gruodžio 1 dieną pradėjo veikti Mėgėjiškos žūklės įstatymas, reglamentuojantis šios žūklės organizavimo tvarką, mokesčius už leidimus, žuvų išteklių apsaugos, kontrolės ir atkūrimo principus.

2004 metų gegužės 1 dieną pradėjo veikti nauja žuvininkystės įstatymo redakcija. Joje buvo paskirstytos funkcijos tarp Aplinkos ministerijos ir Žemės ūkio ministerijos. Nustatyta, kad Žemės ūkio ministerija vykdo žuvininkystės politikos formavimo, šios šakos valstybinio reglamentavimo ir Europos Sąjungos bendrosios žuvininkystės politikos įgyvendinimo, taip pat žuvų išteklių išsaugojimo ir jų kontrolės funkcijas jūrų vandenyse, o Aplinkos ministerija – žuvų išteklių išsaugojimo politikos formavimo vidaus vandenų žuvininkystės vandens telkiniuose, žvejybos taisyklių kontrolės funkcijas žuvininkystės vandens telkiniuose.

Pagal šias nuostatas mėgėjiškos žūklės teisinę priežiūrą vykdo Aplinkos ministerija. Tačiau prie šios veiklos aktyviai prisideda ir Žemės ūkio ministerija. Iš Kaimo rėmimo programos jau kelinti metai finansuojami vandens telkinių tinkamumo nustatymo rekreacinei žuvininkystei moksliniai taikomieji darbai

Mes žinome, kad žvejai ir jų organizacijos aktyviai ir dalykiškai kelia ir sprendžia įvairius kylančius klausimus. Jie daro įtaką valstybės institucijoms; jos kartu su nevyriausybinėmis organizacijomis sprendžia susidariusias problemas.

Valdančiosioms institucijoms dar daug darbų teks atlikti tvarkant įstatyminę bazę ir poįstatyminius aktus. Turėsime dar daugiau dėmesio skirti bendravimui ir bendradarbiavimui su nevyriausybinėmis ir mokslo organizacijomis. Taip pat rimtai reikės domėtis žuvų išteklių gausinimu ir racionalių naudojimui telkinių. Ypač didelis dėmesys turės būti skiriamas kovai su brakonieriaivimu. Šioje srityje privalome artimiau bendrauti su moksleiviais ir studentais.

Konferencijoje išsakytos problemos bus įvertintos ir sprendžiamos. Nuoširdžiausiai linkiu konferencijos dalyviams sėkmės darbuose ir asmeniniame gyvenime.

MĖGĖJIŠKOS ŽŪKLĖS ĮSTATYMO TEIKIAMOS GALIMYBĖS

Dr. Antanas Bosas

*Lietuvos Respublikos Seimas
Gedimino pr. 53, LT-01109 Vilnius
El. paštas: antanas.bosas@lrs.lt*

Kylant pragyvenimo lygiui Lietuvoje, kaip ir daugelyje Europos valstybių, verslinė žvejyba vidaus vandens telkiniuose tampa vis mažiau reikšminga, o poilsinė, mėgėjiška žvejyba įgauna vis didesnę socialinę, ekonominę svarbą. Mėgėjiška žūklė tiesiogiai lyg ir neduoda žymesnės ekonominės naudos, tačiau pagal visuomenines apklausas, Lietuvoje yra daugiau nei 1 milijonas žvejų-mėgėjų. O tokios daugybės žmonių pomėgio aptarnavimas – jau visa poilsio pramonės šaka. Pavyzdžiui, Vokietijoje yra tik 3,3 mln. aktyvių mėgėjų, tačiau mėgėjiškai žūklei jie išleidžia daugiau nei 6,4 mlrd. eurų per metus arba po 6 700 Lt kiekvienas. Suprantama, į tokį svarbų ekonominės veiklos segmentą negalima nekreipti dėmesio. Atsižvelgiant į tai praėjusios kadencijos Seimo Aplinkos apsaugos komitetas inicijavo Mėgėjiškos žūklės įstatymo priėmimą.

Įstatymo priėmimo tikslas – reglamentuoti teisinius santykius, atsirandančius organizuojant bei vykdančią mėgėjišką ir rekreacinę žūklę bei vandens telkinių nuomą žvejybai. Verslinės žvejybos ir mėgėjiškos žūklės metu naudojami tie patys ištekliai, todėl teisinis šių klausimų reglamentavimas leistų išvengti problemų šioje srityje. Jungtinių Tautų Maisto ir Žemės ūkio organizacijos (FAO) parengtose atsakingos žuvininkystės vidaus vandenyse gairėse nurodoma, kad valstybės turi reguliuoti žvejybą taip, kad būtų išvengta konfliktų tarp skirtingus žvejybos įrankius ar būdus naudojančių žvejų. Įstatyme yra atitinkamos nuostatos, numatyta patogesnė leidimų mėgėjiškai žvejybai išdavimo tvarka, griežtesnė jų apskaita, aiškesnė vandens telkinių nuomos žvejybai suteikimo tvarka, rekreacinės žūklės organizavimo tvarka bei kitos nuostatos mažinančios viešojo administravimo biurokratizmą, skatinančios rekreacinę žūklę kaip verslo, darbo vietų kūrimo ir gyventojų užimtumo didinimo priemonę. Įstatyme mėgėjiškos žūklės santykiai reglamentuojami laikantis lygiateisiškumo principo, susiklosčiusių tradicijų ir papročių.

Šio įstatymo projektas parengtas siekiant realizuoti Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatas pagal kurias valstybė rūpinasi natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos apsauga, prižiūri, kad su saiku būtų naudojami, atkuriami ir gausinami gamtos ištekliai. Reikėtų atkreipti dėmesį į mėgėjiškos žūklės socialinę svarbą, ypač kaime ir pajūrio regione, pripažinti, kad žuvų ištekliai yra atsinaujinantys, bet lengvai pažeidžiami gamtos ištekliai, kurie turi būti ypač atsakingai valdomi, naudojami, saugomi ir prižiūrimi, siekiant sudaryti žuvų išteklių atkūrimo, išsaugojimo ir racionalaus naudojimo sąlygas bei ginti žmonių interesus mėgėjiškos žūklės srityje.

Įstatyme suformuluotos kai kurios sąvokos, kurių tikslas, įstatyminio apibrėžimo iki tol nebuvo. Taip pat įteisintos naujos sąvokos, užtikrinančios geresnį teisinį reguliavimą, pvz. leidimas naudoti žūklės plotą. Tai dokumentas, kuris šio įstatymo nustatyta tvarka suteikia teisę naudoti žuvų išteklius ir organizuoti mėgėjišką žūklę tam tikrame vandens telkinyje. Taigi nustatoma nauja tvarka, pakeičiant vandens telkinių nuomą mėgėjiškai žūklei. Nuomos atsisakyta dėl problemų, kurias sukelia nuomos sutarčių registravimas nekilnojamo turto registre reikalaujantis didelių lėšų, kurias šiuo metu sunku surasti.

Įstatyme konkrečiai apibrėžtos ir vandens telkinių kategorijos, vandens telkinių paskelbimo nenuomotinai telkiniais, į kuriuos neišduodami leidimai naudoti žūklės plotus, pagrindai. Tų pagrindų gana daug, nes siekiama apsaugoti ne tik aplinkosauginius interesus, bet ir didelės dalies turizmo žvejų ar socialiai remtinų žvejų interesus. Kartu apsaugomos ir dabartinių nuomininkų, sąžiningai vykdžiusių sutarčių sąlygas, interesai. Tokiems žuvų išteklių naudotojams telkinio valdytojo sprendimu be aukciono išduodant leidimus naudoti žūklės plotus nustatomos tos pačios sąlygos, kurios jiems buvo nustatytos vandens telkinių nuomos mėgėjiškai žūklei sutartyse. Pagal Mėgėjiškos žūklės įstatymo nuostatas uždaruose aukcionuose galės dalyvauti tik asmenys, kurių žemė ribojasi su vandens telkiniu. Iki šiol, be šių asmenų dar galėjo dalyvauti seniūnijų, kuriose yra telkinys ar kurios ribojasi su vandens telkiniu gyventojai, nacionalinio parko gyventojai ir kt. Svarbi įstatymo nuostata yra nurodanti, kad Lietuvos vidaus vandenyse prioritetas teikiamas mėgėjiškai žūklei, o ne verslinei žvejybai, kaip buvo iki šiol.

Mėgėjiškos žūklės įstatyme pabrėžiama, kad vandens telkinių nuomininkai turi teisę gauti valstybės paramą apsaugant ir atkuriant žuvų išteklius. Jame taip pat numatyta, kad turi būti sukurta tokia žvejybos leidimų platinimo tvarka, kuri užtikrintų galimybę leidimų platinimo vietose įsigyti leidimus į visus vandens telkinius, kuriuose leidžiama mėgėjiška žvejyba. Turi būti sudaromos sąlygos organizuoti licencinę žvejybą tuose vandens telkiniuose arba jų dalyse, kur žvejyba yra ribojama, taip pat saugomų ir globojamų rūšių žuvų ar intensyviai veisiamų žuvų žvejyba pagal licencijas.

Mėgėjiškos žūklės įstatymą darbo grupė rengė perimdama pažangiausią kitų šalių patirtį, išsaugodama pasiteisinusią mėškeriojimo tvarką, nesukeldama naujo įstatymo priėmimo neigiamų pasekmių ir papildomo biudžeto lėšų poreikio. Paruoštas įstatymas atspindi būtent šiuos principus ir sudaro geresnes sąlygas mėgėjiškos žūklės plėtrai mūsų šalyje.

Šis Seimo priimtas teisės aktas įsigaliojo nuo praėjusių metų gruodžio 1 dienos. Tačiau tam, kad jis pradėtų realiai veikti reikia priimti visą eilę poįstatyminių teisės aktų. Kai kas jau padaryta. Naujoji šalies Vyriausybė šių metų sausio 20 d. priėmė nutarimą Nr. 43 „Dėl valstybės paramos, skirtos žuvų ištekliams atkurti ir apsaugoti, teikimo žūklės plotų naudotojams ir privačių telkinių savininkams tvarkos aprašo patvirtinimo“. Pagal šį dokumentą parama gali būti teikiama tiek žuvmams įveisti ar saugoti, tiek moksliniams tyrimams šioje srityje atlikti, taip pat gelbėjimo darbams, kai nepalankiomis meteorologinėmis sąlygomis arba dėl epizootijos masiškai žūsta žuvis, organizuoti bei nuostoliams, patirtiems dėl žuvalėsių paukščių daromos

žalos kompensuoti. Tai tikrai palankus meškeriojams teisės aktas, skirtas praktiškai įgyvendinti Mėgėjiškos žūklės įstatymu numatytą prioritetą teikimą mėgėjiškai žūklei. Į šį Vyriausybės nutarimą turėtų atsižvelgti ir ministerijos, disponuojančios specialiuju programų lėšomis. Žemės ūkio ministerija iš Kaimo rėmimo programos jau kelinti metai finansuoja mokslinius taikomojus darbus, skirtus vandens telkinių tinkamumo rekreacinei žuvininkystei, jų žuvų išteklių būklės tyrimams. Šie darbai remtini ir ateityje. Aktyviau vystant rekreacinę žuvininkystę, kaip ir visose Europos Sąjungos šalyse, turėtų reikštis ir visuomeninės organizacijos, nes Kaimo rėmimo programų lėšos ribotos ir jų labai trūksta kitų žuvininkystės šakų rėmimui, taip pat paramai už vertingų žuvų jauniklių išauginimą ir įveisimą, žuvų ligų profilaktikos priemonių įgyvendinimą visų kategorijų vandens telkiniuose. Tikimės, jog naujoji Žemės ūkio ministerijos vadovybė prisidės įgyvendinant Mėgėjiškos žūklės įstatymą.

Deja, šiuo metu nėra priimti visi teisės aktai, reikalingi Mėgėjiškos žūklės įstatymui įgyvendinti. Dėl to mėgėjiškos žūklės organizacijos, turėjusios išsinuotų vandens telkinių, atsidūrė keblioje padėtyje, pvz. net ir galiojant nuomos sutartims, tokių telkinių nebuvo galima naudoti žūklavimui, nes pagal Mėgėjiškos žūklės įstatymą nuo 2005 m. sausio 1 d. reikėjo gauti specialų leidimą naudoti žūklės plotus. Nors praktikoje iš žvejų nebuvo reikalaujama šio leidimo, tačiau ši teisinė spraga turi būti panaikinta. Naujosios sudėties Aplinkos apsaugos komitetui jau teko nagrinėti susidariusią situaciją. Tikimės, jog Aplinkos ministerija bei kitos atsakingos institucijos bendromis jėgomis sugebės greitai metu užtikrinti naujojo įstatymo įgyvendinimą. Aplinkos apsaugos komitetas pagal Seimo statutą turintis įgalinimus vykdyti visų institucijų aplinkosaugos kontrolę, dės visas pastangas, kad nurodyti uždaviniai kuo greičiau būtų išspręsti.

REKREACINĖS ŽUVININKYSTĖS POPULIARINIMO LIETUVOJE PATIRTIS IR PROBLEMAS

Prof. Juozas Virbickas

*Vilniaus universiteto Ekologijos institutas
Akademijos g. 2, LT-08412 Vilnius*

Daug metų Lietuvos vidaus vandenų žuvininkystėje prioritetas buvo teikiamas verslinei žvejybai ir akvakultūrai. Mėgėjiškos žūklės problemoms likdavo mažai laiko ir nedaug lėšų. Tačiau apklausos parodė, jog meškerę į rankas bent retkarčiais paima daugiau kaip pusė suaugusių šalies piliečių. Tai nepalyginamai didesnis skaičius, negu vidaus vandenyse žūklaujančių žvejų verslininkų ar žuvininkystės ūkiuose esančių darbuotojų. Atsižvelgiant į tai, „Žuvininkų rūmai“, Žuvininkų sąjunga ir kitos žuvininkystės organizacijos ėmėsi iniciatyvos įtikinti įvairių žinybų atstovus, kad būtina parengti ir priimti tokius sprendimus, kurie padėtų perimti pažangesnių pasaulio šalių šios srities patyrimą.

2002 metais buvo įgyvendintas projektas „Mokymasis atstovauti rekreacinės ir mėgėjiškos žuvininkystės srityje“. Tęsiant šią darbų kryptį, 2003 m. gauta parama iš Atviros Lietuvos fondo ir įgyvendintas papildomas rekreacinės žuvininkystės propagavimo projektas Tauragės apskrityje. Tokiomis priemonėmis Lietuvoje pavyko įvairių sričių darbuotojams ir šiaip piliečiams išaiškinti pagrindines šio ūkio segmento galimybes ir problemas.

Lietuvos Respublikos Seimo Aplinkos apsaugos komitetas inicijavo įstatymo, reglamentuojančio santykius mėgėjiškoje žuvininkystėje, rengimą. Seimo valdybos sprendimu buvo sudaryta, daugeliui organizacijų atstovaujanti šio teisės akto rengimo grupė. Mėgėjiškos žūklės įstatymą ji rengė stengdamasi perimti geriausią pažangių šalių patirtį, išsaugoti pasiteisinusius mūsų šalyje žūklės tvarkos elementus, nesukeldama naujo įstatymo priėmimu neigiamų pasekmių ir papildomo biudžeto lėšų poreikio. Įstatymo projektas atspindėjo būtent šiuos principus.

Deja, priimtame Mėgėjiškos žūklės įstatymo tekste atsirado nuostata, jog žvejoti be žūklės leidimų, turint šią teisę patvirtinančius dokumentus, visuose šalies ežeruose, upėse, vandens talpyklose, mariose ir jūroje gali visi pensininkai. Ši teisė galioja ir visuose išnuomotose bei privačiuose vandens telkiniuose ir, sprendžiant iš įstatymo, bus taikoma ne tik mūsų šalies, bet ir visos Europos Sąjungos pensininkams. Pensininkai – vieni gausiausių ir aktyviausių šalies meškeriojų. Suteikus teisę jiems žvejoti be leidimų, kiekvienas žūklės plotų naudotojas ir savininkas gali tikėtis, jog telkinyje gali atsirasti nemažai potencialių meškeriojų, kurie niekuo neprisidėsiančių prie žuvų veisimo ir apsaugos darbų ir net neprivalės įsigyti leidimų žūklei. Žūklės plotų naudotojai ir savininkai, organizuodami savo veiklą, turės įvertinti, atsižvelgti į tai jog kuo daugiau jie įveis žuvis, tuo patrauklesnis jų vandens telkinys taps šimtams, o gal net tūkstančiams asmenų, turinčių teisę žvejoti be leidimų. Neabejotina, jog ši Mėgėjiškos žūklės įstatymo norma daugumai žūklės plotų naudotojų ir savininkų atims norą bent kiek intensyviau veisti ir saugoti savo telkiniuose žuvis, jeigu nebus kompensuojama pensininkų teisė žvejoti be leidimo. Be to, ši norma kertasi su kai kuriais kitais Mėgėjiškos žūklės įstatymo straipsniais ir juos daro beprasmiškais. Pvz., kokia prasmė nustatyti maksimalų žūklės leidimų kiekį telkiniui (11 str. 6.7 dalis), jeigu visiškai nelimituojamas skaičius asmenų, turinčių teisę žvejoti jame be leidimo.

Reikia tikėtis, kad šią problemą bus galima išspręsti pataisius įstatymą arba skiriant šiam tikslui lėšų. Tačiau yra ir kita labai aktuali problema, stabdanti rekreacinės ir kitokios žuvininkystės plėtrą – vyksta labai didelė neteisėta žvejyba. Esant tokiai situacijai, sąlygos intensyviai mėgėjiškai žūklei ir jos plėtrai šalyje yra nepalankios. Būtina imtis visų įmanomų priemonių neteisėtos žūklės mėgėjams drausminti, atitinkamai pakoregavus ar papildžius Mėgėjiškos žūklės įstatymą ir poįstatyminius aktus.

ŽUVŲ IŠTEKLIŲ ATKŪRIMAS IR GAUSINIMAS – VALSTYBINĖ PROBLEMA

Povilas Kinduryš

*Lietuvos valstybinis žuvivaisos ir žuvininkystės tyrimų centras
Konstitucijos pr. 23, LT-08105 Vilnius
El. paštas: kindurysp@zuvivaisha.lt*

Europos Sąjunga kasmet mažina menkių, lašišų ir kitų vertingų žuvų sugavimo Baltijos jūroje kvotas, nes jų ištekliai nuolat mažėja. Sumažintą žuvų sugavimo kiekį galima kompensuoti šalies vidaus vandenų žuvų ištekliais, tik juose nėra daug vertingų žuvų, o ir jos kasmet mažėja. Natūraliu būdu žuvų ištekliai neatsikuria, todėl žuvis būtina veisti dirbtinai. Valstybė turi rūpintis ir remti Lietuvos ichtiofaunos išsaugojimą ir gausinimą dirbtiniu būdu.

Lietuvos valstybinis žuvivaisos ir žuvininkystės tyrimų centras (LVŽŽTC) – tai institucija, atliekanti žuvų, vėžių ir jų mitybinių organizmų išteklių Kuršių mariose ir vidaus vandenyse mokslinius tyrimus, žuvų ir vėžių atkūrimo, palaikymo ir gausinimo, jų buveinių išsaugojimo darbus. LVŽŽTC specialistai kasmet tiria ir vertina Baltijos jūros Lietuvos ekonominės zonos ir teritorinių vandenų žuvų išteklius, rengia rekomendacijas, kaip juos racionaliai naudoti, saugoti ir gausinti.

2004 m. į valstybinės reikšmės vandens telkinius LVŽŽTC išleido 147,6 mln. įvairių rūšių vertingų žuvų, t. y. 8,6 karto daugiau nei Centro veiklos pradžioje (1994 m.). LVŽŽTC žuvų išteklių atkūrimo darbus vykdo tik valstybinės reikšmės neišnuomotuose vandens telkiniuose; į juos išleidžiama apie 90 proc. visų dirbtinai veistų žuvų.

Ypatingas dėmesys skiriamas lašišinių, sykinių ir vertingų plėšriųjų žuvų veisimui bei auginimui. 1981 m. lašišos ir šlakiai buvo įrašyti į Lietuvos raudonąją knygą (dabar šlakiai išbraukti). Baltijos lašišomis buvo susirūpinta ir tarptautiniu mastu. Dirbtinis lašišų ir šlakių veisimas bei jų jauniklių išleidimas į upes – tai vienas pagrindinių lašišų išteklių atkūrimo ir apsaugos Lietuvos vandenyse programos veiksmų plano 1997–2010 m. bei šlakių išteklių atkūrimo ir apsaugos programos 2003–2011 m. priemonių.

Nuo 1999 m. dirbtinio veisimo darbai vykdomi moderniame LVŽŽTC Žeimenos lašišinių žuvų veislyne: nuo cecho eksploatacijos pradžios į Lietuvos upes buvo išleista 551 573 įvairaus amžiaus lašišų ir 508 351 šlakių jauniklių. Planuojama, kad Lietuvos upėse iki 2010 m. lašišų ištekliai turėtų padidėti beveik 3, šlakių – 2 kartus.

Siekiant atkurti plačiažnyplių vėžių populiaciją, LVŽŽTC Simno filiale 1993 m. buvo pastatytas modernus vėžių veislynas. Per 10 metų į Lietuvos vandens telkinius buvo išleista daugiau kaip 200 tūkst. įvairaus amžiaus plačiažnyplių vėžių. Panašus objektas baigiamas įrengti LVŽŽTC Ignalinos filiale. 2004 m. buvo išauginta ir perkelta į ežerus bei upes apie 36 tūkst. įvairiaamžių vėžių. Užbaigus numatytus darbus, išplėtus jų veisimo ir auginimo bazę, kasmet bus galima atkurti vėžių atsargas apie 1000 ha ežerų.

Daugelį metų LVŽŽTC Šilavoto filiale plėtojama veislinė – selekcinė karpininkystė. Centro specialistų pastangomis buvo aprobuotos vietinės ir atvežtinės karpų bei jų hibridų veislės, beveik neturinčios žvynų. Šilavoto filialas vienintelis Lietuvoje aprūpina žuvininkystės bendroves geriausiai augančiais karpiais. Šio filialo veisiamais karpiais domisi ir kaimyninės šalys.

Organizuojant LVŽŽTC filialų veiklą, didelės pastangos turi būti telkiamos paaugintų vertingų žuvų bei plačiažnyplių vėžių auginimui ir veisimui, – tai prioritetingas LVŽŽTC veiklos kryptys. Finansinių lėšų stygius riboja galimybes įsigyti ilgalaikį turimą ir stabdo jau turimo turto modernizavimą bei remonto darbus. Žuvų ir vėžių išteklių nuolatiniu mažėjimu Lietuvos vandenyse turėtų rūpintis tiek Lietuvos valstybė, tiek šių išteklių vartotojai.

ŽVEJYBINIO TURIZMO IR MĖGĖJIŠKOS ŽŪKLĖS TURIZMO PLĖTROS PERSPEKTYVOS

Algirdas Domarkas

*Žuvininkų sąjunga
Kuosų g. 12-1, LT-10311 Vilnius
El. paštas: algirdasd@zuvivaisha.lt*

Viktoras Adolfas

*Lietuvos valstybinis žuvivaisos ir žuvininkystės tyrimų centras
Konstitucijos pr. 23, LT-08105 Vilnius
El. paštas: viktorasa@zuvivaisha.lt*

Mėgėjiška žūklė nuo seno buvo paplitusi Lietuvoje, o ji ir dabar yra viena iš populiariausių laisvalaikio leidimo formų. Vis dėlto metų nebuvo suvokta, jog šis daugelio žmonių pomėgis yra puiki galimybė plėsti rekreacinių paslaugų rinką bei žvejybinį turizmą, skatinant saugoti ir gausinti žuvų išteklius. Tik pastaraisiais metais daugiausia nevyriausybinų organizacijų pastangomis pradėta aktyviai domėtis šia sritimi ir rinkti atitinkamus duomenis apie šią veiklą.

„Žuvininkų rūmų“ užsakymu profesionali rinkos ir visuomenės nuomonės tyrimų agentūra „Vilmorus“ 2002 metais tyrė, kiek yra Lietuvoje mėškerojų. Gauti duomenys parodė, jog šia rekreacija bent retkarčiais naudojosi apie 55 procentus visų šalies gyventojų. Taigi šalyje apie 1,5 mln. žmonių bent retkarčiais ima mėškereis į rankas. Žvejyba patraukli 8-iems vyrams ir 3 – 4 moterims iš dešimties.

Tyrimais nustatyta, kad 2003 metais, aktyviai žvejojo 0,5 mln. Lietuvos gyventojų ir žūklės poreikiams išleido 72 mln. Lt (apie 21 mln. eurų). Mūsų šalies mastu tai gana nemaža suma, nes yra apie du kartus didesnė už visų tiek vidaus, tiek Baltijos jūroje žvejojančių žmonių metinio laimikio vertę ir visų akvakultūros žmonių išauginamos produkcijos vertę kartu sudėjus. Vieno asmens metinių išlaidų vidurkis buvo 140 Lt (Vokietijoje šis rodiklis apie 6700 Lt).

Tačiau rekreacinės žuvininkystės plėtrai labai trukdo išplitusi neteisėta žūklė (brakonieravimas), labai neigiamai veikianti nedidelių vandens telkinių žuvų išteklius. 2004 m. apklausos duomenimis, šalies piliečiai prisipažino per metus šiurkščiai pažeidę žvejybos taisykles net 700 tūkst. kartų, o bendras pažeidimų skaičius per šį laikotarpį siekė 4,8 mln.

Visi tie duomenys privertė ir valstybines institucijas atkreipti dėmesį į šias problemas. 2004 metais priimtame specialiaame Mėgėjiškos žūklės įstatyme pabrėžiama, jog šalyje mėgėjiškai žūklei teikiama pirmenybė prieš verslinę žvejybą. Iki šiol tiek mėgėjiškai žūklei, tiek žvejybiniam turizmui aiškiai buvo skiriama per mažai dėmesio. Pavyzdžiui, iš Kaimo rėmimo programos bendrai žuvininkystei kasmet buvo skiriama po keletą milijonų litų subsidijų, tačiau beveik visa parama atitekdavo tvenkininės žuvininkystės įmonėms. Natūralių vidaus vandenų žuvininkystė beveik nebuvo subsidijuojama. Taip iki šiol daroma net ekologinės žuvininkystės atžvilgiu, nors vargu ar kas gali įrodyti, kad ežeruose sugauta žuvis, augusi mažu tankumu, švaramame vandenyje ir mitusi natūraliu pašaru, yra mažiau ekologiškai vertinga negu tvenkinių žuvis, auginta dideliu tankumu ir maitinta dirbtiniu pašaru. Šitokia situacija neatitinka Lietuvos Respublikos Konstitucijos, įpareigojančios valstybės institucijas nepriimti sprendimų, teikiančių kai kam privilegijas arba diskriminuojančias atskirus ūkio subjektus.

ŽUVININKYSTĖS MOKSLINIAI TIRIAMIEJI DARBAI, AKTUALŪS MĖGĖJIŠKAI ŽUVININKYSTEI

Dr. Eugenija Milerienė

*Lietuvos hidrobiologų draugija
Konstitucijos pr. 23, LT-08105 Vilnius
El. paštas: eugemile@takas.lt*

Žuvininkystės mokslinių tyrimų tikslas – saugoti ir gausinti žuvų išteklius, skatinti tinkamai juos naudoti, plėtoti rekreacinę žuvininkystę, bandyti ir diegti našias žvejybos ir akvakultūros technologijas. Mokslinių tyrimų darbų pagrindu ežeruose vykdomi reabilitaciniai darbai, atstatant žuvų ir vėžių atsargas.

Žuvų išteklius saugoti ir gausinti reikalauja tarptautinės sutartys bei konvencijos, prie kurių yra prisijungusi ir Lietuva. Autentiška mokslinė informacija apie žuvų išteklius Lietuvai priklausančioje Baltijos jūros dalyje kasmet teikiama Tarptautinei jūros išteklių naudojimo tarybai Kopenhagoje bei Tarptautinei Baltijos jūros Žvejybos komisijai Varšuvoje. Ją remiantis skiriamos Lietuvai žvejybos Baltijos jūroje kvotos.

Verslinių ir praeivių žuvų išteklių tyrimai Kuršių marių dalyje pateikiami bendrai

Rusijos ir Lietuvos komisijai žuvininkystės klausimais dėl kvotų pasidalijimo, mokliškai pagrindžiamos priemonės žvejybos efektyvumui didinti, nustatomi verslinių žuvų sugavimo limitai, taip pat teikiami duomenys ir pasiūlymai „Lašišų išteklių atkūrimo ir apsaugos Lietuvos vandenyse programai ir veiksmų planui 1997–2010 metams“ vykdyti.

Žuvų išteklių atkūrimas ir saugojimas vidaus vandenyse grindžiamas Lietuvos hidrobiologų draugijos paruoštomis Vandens telkinių tvarkymo programomis 1995–1999 metams. Parengti 44 tomai. Kiekvienam rajonui pateikiami bendri duomenys apie jo vandens telkinius: telkinių sąrašai su numeriais ir plotais, vandens telkinio statusas, rekreacijai svarbūs vandens telkiniai, žuvisaugos situacija, numatomos racionalios žuvininkystės priemonės. Tai unikali mokslinė studija, kuria plačiai naudojasi studentai, mokslininkai, gamybininkai. Remdamiesi šiais darbais Ekologijos instituto mokslininkai parengė Valstybinės reikšmės vidaus vandenų tvarkymo (žuvų ir vėžių išteklių atkūrimo bei gausinimo) programą 2001–2005 metams. Pagal ją sudaromi valstybinės reikšmės vandens telkinių žuvų įveisimo planai.

Žuvų išteklius atstatyti bei žuvų rūšinę sudėtį kryptingai formuoti, neįmanoma neatliekant ichtiologinių tyrimų. Plėtodami rekreacinę žuvininkystę, daugelis ežerų savininkų vadovaujasi mokslininkų rekomendacijomis.

Aktuali tema – žuvilesiai paukščiai. 2002–2004 m. buvo atliekamas LR žemės ūkio ministerijos užsakymu taikomasis tyrimas „Žuvilesių paukščių kiekio tvenkiniuose ribojimo priemonių įgyvendinimas“. Per tyrimo laikotarpį atliktas nemažas darbas, tačiau ryškesnio pagerėjimo neįveikiama. Tai tarptautinė problema, kurios sprendimui turi būti skiriamas ypatingas dėmesys. Žuvų priešų skaičiaus reguliavimas turėtų būti ne tik žuvininkystės specialistų, bet ir aplinkosaugininkų bei miškininkų rūpestis.

2001 m. kovo 9 d. Vilniuje įvykusioje pirmojoje konferencijoje mėgėjiškos ir rekreacinės žuvininkystės klausimais buvo bandyta spręsti susikaupusias meškeriojų problemas, kalbėta apie galimą rekreacinės žuvininkystės plėtrą ir jos perspektyvas Lietuvoje.

2004 m. taikomojo tyrimo „Vandens telkinių tinkamumo rekreacinei žuvininkystei, jų žuvų išteklių būklės tyrimai“, finansuojamo LR Žemės ūkio ministerijos, tikslas – žuvų išteklių naudojimo efektyvumo įvertinimas ruošiantis gauti ES struktūrinius fondus ir padidinti žuvininkystės įmonių konkurencingumą. Šiame darbe pateikta informacija apie pažangių šalių rekreacinės žuvininkystės plėtros patirtį, lyginama su Lietuvos galimybėmis, atlikta Lietuvos vandens telkinių ichtiologinių tyrimų analizė, jų tinkamumas rekreacinei žuvininkystei plėtoti.

Vis dėlto brakonieravimas ir šiandien yra vienas iš didžiausių trukdžių atstatant žuvų išteklius ir plėtojant civilizuotą žvejybą.

Lietuvos hidrobiologų draugijos projekto (2004–2005) „Lašišinių žuvų išteklių

atkūrimas ir apsauga Neries-Vilnios ir Šventosios-Širvintos upių baseinuose dalyvaujant vietos bendruomenėms“, pagrindinė rėmėja yra Pasaulio aplinkos fondo (PAF) Mažųjų projektų programa (MPP). PAF programos tikslas yra gerinti pasaulinės reikšmės ekosistemų biologinės įvairovės apsaugą. Tai vienas iš prioritetinių Lietuvos aplinkosaugos politikos sričių.

Vienas iš šio projekto uždavinių yra šviesti ir mokyti vietos bendruomenę (suaugusiuosius, jaunimą, vaikus) laišišinių žuvų saugos, tausojimo klausimais, didinti visuomenės sąmoningumą siekiant sumažinti brakonieravimo mastą.

Žuvininkystės moksliniai tiriamieji darbai Žemės ūkio ir Aplinkos ministerijų, Lietuvos valstybinio žuvininkystės tyrimų centro mokslinių užsakomųjų darbų pagrindu nuo 1994 m. publikuojami leidinyje „Žuvininkystė Lietuvoje“ (7 tomai). Jame spausdinami Lietuvos ir užsienio mokslininkų straipsniai. Tai yra didelis indėlis į žuvininkystės problemų sprendimą, mokslinį pagrindimą.

Platesnė informacija apie rekreacinės žuvininkystės plėtros aspektus, mokslinius tyrimus ir rezultatus skelbiama interneto svetainėje www.zuvivaisa.lt ir www.zuvininkurumai.lt

EŽERŲ IR UPIŲ TINKAMUMAS REKREACINEI ŽUVININKYSTEI

Dr. Tomas Virbickas, dr. Vytautas Kesminas

Vilniaus universiteto Ekologijos institutas,

Akademijos g. 2, LT-08412 Vilnius

El. paštas: tvirbickas@takas.lt

Mėgėjiška žvejyba Lietuvos vidaus vandenyse turi senas tradicijas. Apytikriais skaičiavimais, juose žvejai mėgėjai sugauna beveik tiek pat, o galbūt ir daugiau žuvų negu žvejai-verslininkai. Nepaisant to, šiuo metu daugumoje Lietuvos vidaus vandens telkinių žuvų išteklių nėra pakankami norint sėkmingai plėtoti žvejybinį turizmą ir su juo susijusią infrastruktūrą. Skirstant pagal maistinių medžiagų kiekį, o galutiniame rezultate – ir pagal žuvų produkciją, Lietuvoje šiuo metu yra 3 pagrindiniai ežerų tipai (neskaitant tarpinių variantų): 1 – mezotrofiniai, arba vidutiniamaisčiai, ežerai; 2 – eutrofiniai, arba daugiamaisčiai, ežerai; 3 – distrofiniai, arba riboto kiekio, mažamaisčiai ar bemaisčiai ežerai. Verslinės ir mėgėjiškos žūklės statistikos duomenimis, anksčiau verslinės ir mėgėjiškos žūklės laimikiai buvo patys didžiausi mezotrofiniuose ir eutrofiniuose ežeruose – 15–20 kg/ha. Tačiau šiuo metu daugelyje mezotrofinių ir eutrofinių ežerų esantys žuvų išteklių yra mažesni. Kaip rodo tyrimai Aukštaitijos nacionalinio parko ežeruose 1997–2003 m. atlikti

tyrimai. (ANP ežerų monitoringo ataskaitos 1997–2003 m.), didžiosios daugumos ežerų verslinis produktyvumas yra mažesnis kaip 10 kg/ha. Vyrauja kuojos ir ešeriai, vidutiniškai sudarantys 80–90% visų žuvų verslinės produkcijos. Vertingų žuvų rūšių, potencialiai patrauklių žvejams mėgėjams (lydekų, karšių, lynų, sterkių), išteklių gerokai mažesni. Labai panaši situacija yra ir pietų Lietuvos ežeryne (remiantis ichtiologinių ekspertizų aktais). Antai, Žuvinto ežere, esančiame biosferinio rezervato teritorijoje, vertingų mėgėjiškos žūklės žuvų rūšių – lydekų, lynų, karšių verslinė produkcija vidutiniškai sudaro mažiausią ~ 50–60% bendros žuvų produkcijos.

Upėse situacija taip pat nėra gera. Daugiamečių tyrimų duomenimis, didžiosiose Lietuvos upėse pagrindinių mėgėjiškos žūklės objektų – ūsorių, salačių, šamų išteklių yra sumažėję, susiaurėjęs ir jų paplitimo Lietuvoje arealas. Laišišinio tipo upėse margųjų upėtakių ir kiršlių populiacijose vyrauja nesubrendusios žuvys. Praeivių laišišinių žuvų – šlakių, laišių išteklių taip pat kol kas yra per maži, kad jau šiuo metu būtų galima organizuoti intensyvesnę šių žuvų rekreacinę žūklę. Kita vertus, 2004 metų tyrimų rezultatai parodė, kad dirbtinė laišių ir šlakių žuvininkystė yra sėkminga.

Nepaisant minėtų faktų, daugelis Lietuvos ežerų ir upių yra potencialiai tinkamos rekreacinei žuvininkystei. Atsižvelgiant į potencialų vandens telkinių produktyvumą, rekreacinė žuvininkystė gali būti plėtojama dviem kryptimis:

1 produktyviuose, didesniuose mezotrofiniuose ir eutrofiniuose ežeruose bei upėse turi būti vykdomas tikslingai į rekreacinę žūklę orientuotas atstatomasis bei palaikomasis vietinių žuvų dirbtinis veisimas. Ežeruose pagrindinis dėmesys turėtų būti skirtas lydekų, starkių, lynų, karšių išteklių gausinimui. Tiek ežeruose, tiek upėse turi būti atkurti šamų išteklių. Patartina inicijuoti ūsorių, kiršlių dirbtinį veisimą, suintensyvinti margųjų upėtakių ir salačių žuvininkystę. Atstatomojo bei palaikomojo pobūdžio žuvų dirbtinis veisimas rekreacinės žuvininkystės tikslais pradinių etapų turėtų būti orientuotas į nacionaliniuose bei regioniniuose parkuose esančius vandens telkinius, kur jau yra išplėtotas kitokio pobūdžio rekreacinio turizmo infrastruktūra.

2 mažesnio produktyvumo bei ploto ežerai, kuriuose vietinė ichtiofauna yra skurdi, rekreacinės žvejybos tikslais gali būti intensyviai žuvinami nevietinėmis žuvų rūšimis – karpiais, vaivorykštiniais upėtakis ir kt., kurių natūrali reprodukcija Lietuvos sąlygomis negalima ar neefektyvi. Rekreacijai intensyviai veisiamos žuvų rūšys ir įžuvinimo apimtys tiesiogiai priklauso nuo ežero tipo, dydžio bei planuojamo žvejybinio turizmo intensyvumo.

REKREACINĖS VĖŽININKYSTĖS PERSPEKTYVOS

Dr. Aloyzas Burba

Vilniaus universiteto Ekologijos institutas

Akademijos g. 2, LT-08412, Vilnius

El. paštas: aburba@ekoi.lt

Lietuvos vandenyse šiuo metu paplitę 4 rūšių vėžiai: plačiažnypliai vėžiai *Astacus astacus*, siauražnypliai vėžiai *Astacus leptodactylus*, žymėtieji vėžiai *Pacifastacus leniusculus* ir rainuotieji vėžiai *Orconectes limosus*. Tik plačiažnypliai vėžiai, atsiradę Lietuvoje po paskutinio ledynmečio, yra vietiniai. Lietuva buvo viena pagrindinių vėžių eksportuojančių šalių Europoje. Plačiažnyplių vėžių laimikiai itin sumažėjo XX a. dėl vėžių maro, taršos, fizinių aplinkos pokyčių. Siauražnypliai vėžiai į Lietuvos ežerus introdukuoti apie 1900 m. iš Latvijos ar Baltarusijos. Kilę iš Amerikos žymėtieji vėžiai introdukuoti į Vilniaus ir Trakų rajonų ežerus 1972 m. Rainuotieji vėžiai į Europos vandenį introdukuoti 1890 m. Jie retai užauga didesni nei 10 cm, tačiau tolerantiški eutrofiniams ir užterštiems vandenims. 1995 m. nustatyta, kad jie labai intensyviai plinta Nemuno ir Šešupės upėmis.

Plačiažnypliai vėžiai Europoje labiausiai vertinami ir turi didžiausią vertę rinkoje. Jų išteklių po vėžių maro Europos šalyse nebeatsistato, nors Lietuvoje pastaraisiais metais šių vėžių gausėja. Siauražnypliai vėžiai – pagrindinis gyvų vėžių verslo objektas Europoje (ir Lietuvoje). Deja, Lietuvos vandenyse gyvenančios kiekvienos vėžių rūšies statusas nėra aiškiai nustatytas, neparengtos atskirų rūšių vėžių apsaugos ir naudojimo taisyklės.

Istorinės žinios nurodo, kad vėžių buvo randama maždaug 450-yje valstybinės reikšmės vandens telkinių. Mūsų 1992 – 2004 m. tyrimai ir apklausos parodė, kad įvairių rūšių vėžiai paplitę per 300 valstybinės reikšmės ežerų, tvenkinių ir upių bei upelių.

Atlikus tyrimus apskaičiuota, kad beveik visoje šalies teritorijoje paplitusių plačiažnyplių verslinio dydžio vėžių galėtų būti per milijoną. Šis kiekis pakankamas tiek versliniam gaudymui, tiek mėgėjiško gaudymo organizavimui. Plačiažnypliai vėžiai įtraukti į Berno konvencijos gyvūnų sąrašą, todėl ši rūšis turėtų būti išskirta kaip saugoma. Plačiažnyplių vėžių gaudymas turėtų būti griežčiausiai kontroliuojamas, bet šių vėžių mėgėjiško gaudymo organizavimas būtų pats pelningiausias ir rentabiliausias, nes ypač patrauklus užsienio žvejams. Ežeruose su siauražnyplių vėžių populiacijomis galėtų gyventi per pusę milijono šios rūšies vėžių. Jų išteklius reikėtų eksploatuoti intensyviau, nors šios rūšies vėžių rinkos vertė kelis kartus mažesnė nei plačiažnyplių. Žymėtieji vėžiai yra pavojingi vėžių maro nešiotojai. Jų mėgėjiško gaudymo organizavimas turėtų būti leidžiamas pagal specialias licencijas, griežtai žiūrint, kad gyvūnai nebūtų nuvežami nuo vandens

telkinio, o žvejybos įrankiai nebūtų naudojami kituose telkiniuose. Rainuotieji vėžiai ilgainiui paplis visoje Lietuvos teritorijoje, sudarydami gausias populiacijas įvairaus trofinio lygio vandens telkiniuose. Dėl savo gausumo ir aktyvumo tai puikus objektas mėgėjiškai žūklei, ypač todėl, kad galima gaudyti netradiciniais būdais ir netradiciniu laiku, ką dabartinės žvejybos taisyklės draudžia.

Mėgėjiškos vėžių žūklės paslaugų teikimo organizavimas turėtų būti prilygintas versliniam gaudymui:

1. vandens telkiniuose, kuriuose numatoma organizuoti šį verslą, turėtų būti atlikti vėžių išteklių tyrimai ir nustatytos sugavimų kvotos;
2. žūklės organizatoriai turėtų išklausti specialius kursus ir gauti sertifikatus (žymėtųjų vėžių gaudymo organizatoriai – specialius griežtesnės atsakomybės sertifikatus);
3. atskirų vėžių rūšių mėgėjišką gaudymą galima rajonuoti formuojant skirtingas jų gaudymo tradicijas – ilgainiui tai taptų traukos centrais skirtingų vėžių gaudymo būdų mėgėjams;
4. reikėtų kooperuotis kaimo turizmo sodybų savininkams ir žvejų organizacijoms – būtų suvienytos apgyvendinimo, maitinimo ir kokybiškos mėgėjiškos žūklės paslaugos.

Mėgėjiškai vėžininkystei organizuoti būtina sutvarkyti teisinę bazę, rengti seminarus ir kursus šios vėžininkystės organizatoriams. Lietuvoje pakanka su žvejyba susijusių mokslinių, gamybinių ir įstatymų leidybos institucijų.

KURŠIŲ MARIŲ IR NEMUNO ŽEMUPIO REKREACINIAI ŽVEJYBINIAI IŠTEKLIAI, APLINKOSAUGINĖ SITUACIJA

Arvydas Švagždys

Lietuvos valstybinis žuvininkystės ir žuvininkystės tyrimų centras

Konstitucijos pr. 23, Vilnius LT-08105

El. paštas: arvydasrusne@one.lt

Pamario krašte gamtos ištis daug: Lietuvos dalies Kuršių marių plotas 413 km²; Nemuno žemupio (žemiau Tilžės) su deltos atšakomis upių vagų vandens plotas maždaug apie 15 km², o pavasarį per potvynius užliejamų Nemuno žemupio pievų plotas pasidaro lygus Lietuvos marių plotui. Pamaryje polderių plotas per pastaruosius penkiasdešimt metų išsiplėtė iki 500 km², ten buvo iškasta 1447 km įvairaus pločio griovių ir kanalų.

Sprendžiant iš žvejų verslininkų sugavimų, Kuršių mariose vyrauja taikios karpinės žuvys: kuojos ir karšiai. Lietuvos dalyje jų sugaunama apie 1000 t per

metus. Iš jo plėšrūnių gausiausios žuvys yra starkiai (daugiau kaip 100 t per metus). Daug mažiau sugaunama ešerių, lydekų, vėgėlių, ungurių (po 10–30 t per metus). Tarp migruojančių žuvų vyrauja stintos ir žiobriai (atitinkamai 50–200 t per metus). Šiuo metu taikios vietinės žuvys marių ir Nemuno žemupio (deltos) žuvų bendrijoje gali sudaryti apie 70–80%, plėšrios ir praeivės – po 10–15%.

Mėgėjiškos rekreacinės žvejybos tyrimų duomenimis, Nemuno žemupyje ir Kuršių mariose dominuoja žvejai mėgėjai, dažniausiai atvykę iš didesnių miestų ir vykdo vertingų žuvų (lydekų, starkių, ešerių, karšių, vėgėlių, stintų ir kt.) specializuotą žvejybą.

1999–2003 m. Nemuno deltos regioniniame parke (NDRP) būdavo išplatinama iki 19 tūkstančių licencijų (2001 m.), vidutiniškai 14,2 tūkst. vnt. per metus. Lankomiausias NDRP telkinys buvo Skirvytės upė.

Bendras metinių leidimų skaičius Kuršių mariose buvo du tris kartus mažesnis nei NDRP licencijų skaičius. Kuršių mariose nustatyti žvejų skaičių pagal išduotų leidimų skaičių negalima, nes leidimai žvejybai galioja ir mariose, ir kituose neišnuomotuose vandens telkiniuose.

Kasmet Kuršių mariose ir Nemuno žemupyje gali žvejoti ne mažiau kaip 50 tūkst. žvejų mėgėjų, o per šaltą ir palankią stintų ir ešerių žvejybai žiemą žvejų skaičius gali būti dar didesnis.

Mėgėjiškos rekreacinės specializuotos plėšrių žuvų žūklės intensyvėjimas galėjo neigiamai paveikti lydekų, vėgėlių, šamų, ešerių laimikius ir išteklius Pamaro regione. Tad vien tik verslinės žvejybos intensyvumo mažinimas lemiamos įtakos neturės plėšrių žuvų išteklių dydžiui, išskyrus starkių.

Atskirai minėtini žvejai brakonieriai. Jie veikia nesilaikydami jokių žvejybos taisyklių, žvejoja naudodami draudžiamus ar drastiškus įrankius ir būdus, jų daroma žala gamtai gali būti kelis ar keliasdešimt kartų didesnė nei gaunama nauda.

Nemuno žemupys ir Kuršių marios yra žuvingiausi Lietuvos telkiniai, tačiau marios pasižymi sudėtingomis laivybos sąlygomis, o Nemuno žemupys turi dar vieną savybę – ne visur privažiوسي, ne visas žuvingas vietas automobiliu pasieksi. Būtina teikti specializuotas transporto priemones ir paslaugas, reikalingi informaciniai leidiniai ir gidai.

Ateityje būtina keisti licencijų išdavimo tvarką ir įkainius, atsižvelgiant į žvejybos vietas žuvingumą ir metų laiką. Kadangi kai kuriuos žvejus mėgėjus domina ir verslinės žvejybos procesas, reikalinga paslaugų rūšis, kad žvejai mėgėjai galėtų dalyvauti jame pažintiniais tikslais.

Esant dideliems žvejų mėgėjų srautams ir siekiant racionaliai naudoti žuvų išteklius, lėšos, sukauptos už mėgėjišką žūklę, turi būti skiriamos dirbtiniam plėšrių žuvų: lydekų, starkių, šamų, vėgėlių veisimui.

Siekiant didinti sugaunamos produkcijos vertę ir kompensuoti neigiamą žmogaus

veiklos įtaką žuvų reprodukcijai, Kuršių mariose būtina atlikti papildomus žuvinimo darbus. Menkaverčių žuvų (dyglių ir pūgžlių) biomelioracija Kuršių mariose turės poveikį, jei starkių ištekliai (pagal optimalų sugavimų-išteklių – 1/3–2/3 – santykį) leistų Lietuvos žvejams verslininkams kasmet sugauti per 100–150 t starkių, po 50 t. lydekų ir vėgėlių – Pastarųjų metų statistiniai duomenys rodo, kad starkių sugavimai ir ištekliai yra trečdaliu, o vėgėlių ir lydekų net 5–10 kartų mažesni ir neužtikrina efektyvaus natūralaus Kuršių marių biomelioracijos proceso.

Laikantis priimtų žuvinimo normų ir norint papildomai gauti 700 t plėšrių žuvų: starkių, vėgėlių, lydekų, ungurių produkcijos, kasmet į marias Lietuvos ir Kaliningrado srities žuvininkams reikėtų įleisti 372 mln. lervučių arba 11 mln. mailiaus ar jaunikių, 300 mln. vėgėlių lervučių, 40 mln. starkių, 30 mln. lydekų, 4 mln. ungurių. Žuvinamos medžiagos kiekius galima padidinti 50–100%, kad būtų kompensuotas nelegalios ir mėgėjiškos žvejybos poveikis. Šiuo metu realios Kuršių marių žuvinimo plėšriomis žuvimis apimtys sudaro tik 3–15% rekomenduojamų plėšrių žuvų žuvinimo normų ir galimo optimalaus jų išteklių dydžio.

Būtina išanalizuoti dabar veikiančias verslinės ir mėgėjiškos žvejybos taisykles ne tik pagal biologinius rodiklius, orientuotus į maksimalios produkcijos gavybą, bet ir pagal ekonominius rodiklius – siekiant maksimalaus pelno iš verslinės ir rekreacinės žvejybos. Kartu reikia įvertinti naujų reikalavimų, sugriežtinimų tikslingumą bei poveikį racionaliai rekreacinei ir verslinei žuvininkystei.

BALTIJOS JŪROS LIETUVOS PRIEKRAVĖS TINKAMUMAS PRAMOGINEI ŽŪKLEI IR PIRMŪJŲ BANDOMŪJŲ 2003–2004 m. ŽVEJYBOS SEZONŲ APIBŪDINIMAS

Egidijus Bacevičius, dr. Šarūnas Toliušis

Lietuvos valstybinis žuvininkystės ir žuvininkystės tyrimų centras

Žuvininkystės tyrimų laboratorija

a/d 108 LT - 91001 Klaipėda (Smiltynė),

El. paštas: ztl@is.lt

Pramoginė jūrinė žūklė Lietuvos priekrauvėje bandoma plėtoti nuo 1998 m. Tai aktyvi žvejybos forma, reglamentuojama mėgėjiškos žvejybos taisyklėmis ir mažųjų verslo įmonių įstatymais. Pramoginę žūklę Lietuvos priekrauvėje organizuoja versline žvejyba užsiimančios mažų laivų savininkai. Žūklės plėtros centrai yra Klaipėdoje, Palangoje, didesnėse pajūrio gyvenvietėse.

Autorių atliktos apklausos duomenimis 2003 – 2004 m. šia paslauga pasinaudojo maždaug 4408 žmonės (40 iš jų lenkai). Vidutinis statistinis pramoginės žūklės dalyvis

žvejys buvo 30 – 45 metų amžiaus, žemesnio ar vidurinio išsilavinimo, techninių specialybių, vidutines pajamas gaunantys miestų ir didesnių gyvenviečių piliečiai. 99,5% žvejų buvo vyrai, 0,5% – moterys. Į žūklę vyko 6 maži (5 m ilgio) kateriukai ir 5 mažieji (17,8 m ilgio) plieniniai laivai. Saugumo sumetimais žvejota tik dienos metu. Vidutinė iškylos trukmė jūroje 7 valandos. Kateriuo nuoma kainavo iki 300 Lt, laivelių nuoma – nuo 250 iki 1500 Lt. Vidutiniškai vienas žmogus už paslaugą, priklausomai nuo suteiktų patarnavimų, sumokėjo nuo 50 – 250 litų. Į žvejybą plaukiama esant nedidesnėms kaip 0,5 – 1,0 m bangoms. Menkių žvejybai naudojamos „sistemos“ yra sunkus, atsižvelgiant į vėjo stiprumą ir laivo dreifavimo greitį 40–300 gr. svorio „pilkeris“ ir virš jo kas 50 cm kabinami 2–4 įvairių spalvų guminukai. Per metus (2003 – 2004 m.) kiekvienas laivas vidutiniškai atliko po 12 iškylų (minimaliai 8, maksimaliai 15): rudens mėnesiais 8 – 15 kartų, žiemos, pavasario ir vasaros mėnesiais vidutiniškai 5 kartus. Žvejota 8–50 m gylyje, 1–2 jūrmilių atstumu ties Karkle, Klaipėda, Palanga. Žūklės metu kiekvienas žvejas sugaudavo apie 2,5 kg menkių. Bendras per pramoginės jūrinės žvejybos metus sugautų žuvų kiekis sudarytų: daugiau kaip 10 t menkių, apie 60 kg plekšnių. Yra žinoma, kad žvejojant menkes buvo pagauta viena lašiša. Žvejų laimikiai neapmokestinami ir į vienkartinio plaukimo įkainius neįtraukiami. Pagal žvejybos taisykles vienos žūklės metu laimikis neturėtų būti didesnis kaip 5 kg vienam žmogui. Tiksliai laimikių apskaita kol kas nevedama. Verslo savininkų pajamos labai apytiksliai buvo 7 tūkst. litų. Iš jų per 70% išleista kurui, laivo remontui ir kitiems laivo priežiūros darbams. Pelno mokesčiai iš šių verslininkų pradinio kūrimosi laikotarpiu neimami.

Pramoginė žvejyba jūroje jau dešimtmetis vyksta Vokietijoje, Lenkijoje, pradedama organizuoti Latvijoje. Deja, Lietuvos priekrantėje teikiant šią paslaugą labai trūksta vadybinės patirties, modernių, tinkamai įrengtų kateriukų, krantinių. Norint sėkmingai plėtoti pramoginę jūrinę žūklę mūsų pajūryje, būtina atnaujinti Šventosios uostą, tinkamai sutvarkyti aplinkinį aptarnavimo sektorių su trumpalaikio apsisostojimo centrais Klaipėdoje, Palangoje, Šventojoje. Nerijoje, ties Juodkrante ir Nida. Būtų galima organizuoti žvejybą ir su transportuojamomis valtėmis.

Atlikus jūrinės pramoginės žvejybos mėgėjų apklausą paaiškėjo, kad dauguma jų norėtų plaukti didesniais 10–12 žmonių paimančiais laivais, daryti paros ar net ilgesnes iškylas, Nemažai mėgėjų norėtų žvejoti 4 – 6 vietų patogiais, pusiau uždaraus kateriukais. Daugiausia plauktų žvejoti menkių. Jei būtų galimybės, be abejo, atsirasytų ir lašišų žvejybos mėgėjų. Ateityje būtina organizuoti operatyvios meteorologinės prognozės teikimą, užtikrinti pramogos saugą, vesti laimikių apskaitą. Ši veiklos niša Lietuvos priekrantėje dar nėra užpildyta ir turi galimybę plėstis. Pastebėtina, kad dėl tam tikrų vietos ypatumų tarptautinio žvejybinio turizmo galimybės yra ribotos. Manoma, kad ateityje pelningai šiuo verslu galėtų užsiimti apie 15 nedidelių kateriukų ir 10 mažų laivų, į verslą būtų įtraukta per 300 žmonių.

REKREACINĖS ŽUVININKYSTĖS PATIRTIS EUROPOJE

Vytautas Radaitis

Lietuvos valstybinis žuvininkystės ir žuvininkystės tyrimų centras

Konstitucijos pr. 23, LT-08105 Vilnius

El. paštas: vytautasr@zuvivaisa.lt

Rekreacinei žuvininkystei Europos Sąjungoje skiriama daug dėmesio, nes šia veikla užsiima apie 25 mln. žvejų mėgėjų, kasmet išleidžiantys šiam pomėgiui apie 25 mlrd. eurų (Europos žvejų aljanso duomenis). Vien Vokietijoje 3,3 mln. žvejų išleidžia rekreacinei žūklei daugiau kaip 6,4 mlrd. eurų per metus, arba 6700 Lt vienas žmogus kasmet; yra sukurta 52 000 darbo vietų.

Ypatingai rūpinamasi Europos Sąjungoje rekreacinės žuvininkystės organizavimu ir ekonominiais rodikliais. Gana išsamiai analizuojama šios žūklės būklė ir raidos tendencijos Centrinėje ir Rytų Europoje. Pateikiamas profesionalių ir rekreacinės žūklės žvejų skaičius, jų sąveika ir galimi konfliktai iš 19 Centrinės ir Rytų Europos šalių. Pažymima, kad didelė konkurencija dėl žuvų išteklių vyksta Albanijoje, Estijoje, Latvijoje, Makedonijoje, Serbijoje ir Ukrainoje. Kitose šalyse žvejų sąveika nėra ryški.

Pagrindinė tendencija tebėra tai, kad profesionalią žūklę po truputį keičia rekreacinė žūklė. Galima daryti išvadą, kad maždaug 10 mln. rekreacinės žūklės atstovų Centrinėje ir Rytų Europoje yra dominuojantys gėlių vandens naudotojai. Būtina atsižvelgti į tai, kad rekreacinės žūklės žvejų skaičius didėja, todėl ir ši vartotojų grupė turi būti įtraukta į veiklą, kuria norima panaikinti netausojamą naudojimą. Aktyviai veikiančios rekreacinės žuvininkystės organizacijos galėtų reguliuoti žuvų gaudymą Centrinėje ir Rytų Europoje.

Rekreacinei žūklei žvejai išleidžia nemažas pinigų sumas, todėl rekreacinė žuvininkystė gali padėti kuriant darbo vietas, o tai svarbu vietinei ekonomikai. Todėl būtina ne tik rūpintis žuvų išteklių būkle, bet ir įvertinti ekonominę tokios žuvininkystės naudą, žvejų patiriamą malonumą.

MĖGĖJIŠKOS ŽUVININKYSTĖS PATIRTIS IR PROBLEMAS LIETUVOS MEDŽIOTOJŲ IR ŽVEJŲ DRAUGIJOJE

Jonas Čiplys

Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugija

Stiklių g. 6, LT-01131 Vilnius

Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugija (toliau – Draugija) yra visuomeninė ne pelno siekianti organizacija. 1920 metais ją įkūrė profesorius Tadas Ivanauskas su bendraminčiais (tada ji vadinosi Lietuvos taisyklingos medžioklės ir žūklės draugija).

Respublikoje Draugija turi 45 skyrius. Jų veiklai visuomeniniais pagrindais vadovauja skyrių valdybos. Etatinių darbuotojų dažniausiai skyriuose yra po vieną ir tik keliuose didesniuose skyriuose – po du arba tris. Pinigų iš valstybės biudžeto Draugija neprašė ir negavo. Joje yra apie 30 tūkst. žvejų mėgėjų. Jie atlieka vandens telkinių žuvinimą, rengia dirbtines nerštavietes, įgyvendina priemones, saugančias žuvis nuo dusimo, kovoja su brakonieriaivimu, atlieka kitus žuvų išteklių gausinimo bei apsaugos darbus.

Draugija nemažai dėmesio skiria auklėjamajam, švietėjiškam darbui, kultūringam meškeriojimui, gražių tradicijų puoselėjimui. Rengiamos įvairios žūklės varžybos, šventės, parodos. Daug gerų ir naudingų darbų padaryti gali tik organizuoti žvejai mėgėjai, jų kolektyvai. Svarbiausia, kad visa tai daroma visuomeniniais pagrindais, laisvalaikiu, savo iniciatyva.

Tik valstybinėms žinyboms ir Draugijai glaudžiai bendradarbiaujant įmanoma racionali ir kultūringa žuvininkystė. Lietuvoje esant sudėtingai ekonominei situacijai, labai svarbu skatinti visuomenines organizacijas dalyvauti saugant, gausinant ir racionaliai naudojant žuvų išteklius. Mūsų nuomone, leidimai naudoti žūklės plotus turėtų būti išduodami ilgesiam laikui už nedidelę kainą, nes žvejai mėgėjai turi turėti garantijas. Tada vandens telkiniuose bus kryptingai ir racionaliai tvarkoma mėgėjiška žuvininkystė. Vis dėlto pastaruosius penkerius metus organizuota mėgėjiška žuvininkystė buvo griauinama. Nuolat kildavo pavojus, kad bus gerokai padidintos vandens telkinių nuomos kainos, pernelyg dažnai buvo keičiamos Mėgėjiškos žūklės ir žuvų apsaugos taisyklės, kiti mėgėjišką žūklę reglamentuojantys teisės aktai. Nors 2004 m. buvo priimtas Mėgėjiškos žūklės įstatymas, tačiau labai užtruko poįstatyminių aktų rengimas ir įteisinimas.

Daugelyje šalių gamtos apsauga ir racionali žuvų išteklių naudojimu rūpinasi visuomenė, visuomeninės organizacijos, šis darbas valstybės bei valstybinių institucijų moraliai bei materialiai remiamas. Reikia, kad taip būtų ir daug vandens telkinių turinčioje Lietuvoje. Valstybė turi rūpintis organizuotą žvejų mėgėjų geru ir turtingu poilsiu.

MĚGĖJIŠKOS ŽŪKLĖS YPATUMAI LIETUVOS VIDAUS VANDENS TELKINIuose PASTARĄJĮ DEŠIMTMETĮ

Dr. Vida Žiliukienė

Vilniaus universiteto Ekologijos institutas

Akademijos g. 2, LT-08412 Vilnius

El. paštas: ziliukiene@eko.lt

Daugelis žmonių neįsivaizduoja poilsio be vandens telkinio. Lietuva turtinga ežerų, upių, įvairaus dydžio vandens talpyklų, todėl yra visos sąlygos žmonių rekreaciniams poreikiams tenkinti. Viena iš populiariausių rekreacijos formų –

mėgėjiška žvejyba. Ji turi savo istoriją, tradicijas, o svarbiausia priartina žmogų prie gamtos. Žvejus mėgėjus sutiksi beveik prie kiekvieno vandens telkinio, tačiau daugiausia jų būna ten, kur gausu žuvų.

Lietuvos vidaus vandens telkiniuose gyvena 46 žuvų rūšys, tačiau tik apie pusę jų yra mėgėjiškos žūklės objektai. Dabar daugiausia mėgėjiškos žūklės įrankiais sugaunamų žuvų dešimtuką sudaro kuojos, ešeriai, lydekos, karšiai, karosai, raudės, karpiai, lynai, starkiai, plakiai. Taip pat gana daug sugaunama šapalų, vėgėlių, meknių. Prie retesnių laimikių priskiriamas šamas, ūsorius, salatis. Todėl reikėtų rūpintis šių vertingų žuvų išteklių gausinimu. Žvejai mėgėjai negali džiaugtis ir margųjų upėtakių bei kiršlių gausa upėse.

Per pastarąjį dešimtmetį išryškėjo trys žvejų mėgėjų grupės:

1 grupė – žvejai mėgėjai, kurie tik retkarčiais atvažiuojantys prie vandens telkinio pažvejoti. Jų laimikį sudaro kuojos, ešeriai, aukšlės, karšiai, raudės, plakiai, t.y. tai, kas atsitiktinai užkimba ant kabliuko;

2 grupė – žvejai mėgėjai, žvejojantys vienos rūšies žuvis, kurioms teikia pirmenybę, arba geriausiai kimbančias esamu metu. Jie yra išrankesni už negu pirmosios grupės žvejus, tačiau kartais, kaip ir pastarieji, tenkinasi bet koku laimikiu;

3 grupė – žvejai mėgėjai, kuriems žvejyba yra pragyvenimo šaltinis. Jie žvejoja labai intensyviai ir tik paklausą turinčių rūšių žuvis (ypač plėšriąsias). Tokią mėgėjišką žvejybą galima būtų labiau traktuoti kaip darbą, o ne kaip poilsį. Nors šios grupės žvejai mėgėjai sudaro labai nedidelę meškeriojų dalį, tačiau per pastarąjį dešimtmetį jų gerokai pagausėjo.

Plečiantis kaimo turizmui, didesnes pajamas turintys pirmos ir antros grupės žvejai mėgėjai vis dažniau naudojasi jo teikiamomis paslaugomis. Taip pat jomis labai dažnai naudojasi užsienio piliečiai, mėgstantys meškerioti.

Atlikti tyrimai parodė, kad žvejai mėgėjai per metus žvejoja nuo 5 iki 133 dienų ir sugauna nuo 4,3 iki 630 kg žuvis. Vienas žvejys mėgėjas per metus gali sugauti daugiau kaip 500 lydekų, arba 0,5 kg/ha. Taigi mėgėjiškos žvejybos įtaka žuvų ištekliams yra akivaizdi.

Vis dažniau kalbant apie rekreacinę žuvininkystę bei jos perspektyvą, reikia turėti kuo daugiau duomenų ne tik apie sugautų žuvų kiekius, jų išteklius, bet ir apie žvejų mėgėjų srautus prie atskirų vandens telkinių įvairiais metų sezonais, žvejybos trukmę, žūklės įrankių įvairovę, kiek meškeriojų naudojasi kaimo turizmo teikiamomis paslaugomis ir net apie žvejų mėgėjų socialinę padėtį. Tik tuomet bus galima sukurti žvejybinio turizmo infrastruktūrą, atitinkančią žvejų mėgėjų poreikius ir lūkesčius.

ŽVEJŲ MUSELININKŲ AKTUALIJOS

Prof. Vytautas Brėdikis

Žuvininkų sąjunga

Žirmūnų g. 44–4, LT-09227 Vilnius

El. paštas: info@zuvininkuramai.lt

Žvejų muselininkų, kaip ir kitų neabejingų žvejų mėgėjų, netenkina dabartinė padėtis, kai neaiški mėgėjiškos žūklės plėtra, kai kasmet mažėja galimybės ir daugėja problemų. Norėčiau paminėti tik keletą iš jų:

1. Negausiams ir finansiškai nepajėgioms visuomeninėms žvejų organizacijoms, tokioms kaip „Merkio“, klubas nepalankios ir problematiškos yra žūklės plotų valstybiniuose vandens telkiniuose nuomos naujos sąlygos brangiai kainuojančių mokslinių tyrimų savo lėšomis organizavimas, mėgėjiškų žūklės reikmenų išdavimas ir kt.
2. Daugiau negu keistos atrodo žuvisaugos tarnybų pastangos apsaugoti lašišines upes nuo žvejų mėgėjų, o ne lašišas nuo brakonierių.
3. Gana dažnai neprofesionaliai prie užtvankų įrengiami žuvų praėjimo takai į nerštavietes, jie blogai prižiūrimi ir saugomi nuo brakonierių.
4. Neprižiūrima ir menkai tikrinama užtvankose esamų elektros gamybos agregatų eksploatacija.
5. Upelių aukštupiuose esantys tvenkiniai, dažnai dako natūralią aplinką, netinkamai eksploatuojami ir lašišinės upės teršiamos.
6. Nekontroliuojama privačių valdų prie upių ir upelių plėtra ir savininkų savaliavimas.

Netinkamai plėtojamas ir reguliuojamas vandens turizmas, turistų skaičius lašišinėse upėse.

NAUJAS POŽIŪRIS Į MĚGĖJIŠKOS ŽŪKLĖS TAISYKLIŲ RENGIMĄ

Romualdas Žilinskas

Žurnalas „Žūklė“

Neries krantinė 16, LT-48402 Kaunas

El. paštas: zurnalas_zukle@takas.lt

2004 m. priimtam Mėgėjiškos žūklės įstatymui įgyvendinti Mėgėjiškos žūklės plėtros tarybos darbo grupė parengė alternatyvias mėgėjiškos žūklės taisykles. Pagrindiniai principai, kuriais vadovautasi rašant jas buvo šie:

1. naujų, labiau atitinkančių bendrą mėgėjiškos žūklės sampratą sąvokų įvedimas;

2. mėgėjiškos žūklės būdų eliminavimas (šiuolaikiniai mėgėjiškos žūklės būdai tarpusavyje tarpiai susipynę, ribos tarp jų nusitrynusios, konkrečių rūšių žuvis dažniausiai gaudomos masalu);
3. draudimų mažinimas, t. y. taisyklių liberalizavimas, nes vienos rūšies žuvų nerštas negali būti pretekstas drausti mėgėjišką žūklę dideliuose vandens telkiniuose (ypač didelėse, tekančiose pro tankiai gyvenamus šalies rajonus upėse). Žvejų mėgėjų gausa yra pagrindinis veiksnys, stabdantis brakonieriavimą;
4. mėgėjiškos žūklės ir povandeninės medžioklės atskyrimas (tai daugiau principinis dalykas. Siūlau žūklės nevardinti medžiokle, šaudymo – žvejyba, šautuvo – meškere. Be to, žvejys gali paleisti laimikį, medžiotojas, deja, ne).

PARAMOS TEIKIMO ŽUVŲ IŠTEKLIŲ NAUDOTOJAMS TVARKA

Laimutis Budrys

Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos departamentas

A.Jakšto g. 4/9, LT-01105 Vilnius

El. paštas: l.budrys@am.lt

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos mėgėjiškos žūklės įstatymo (Žin., 2004, Nr. 118-4395) nuostatas, 2005 m. sausio 20 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 43 „Dėl Valstybės paramos, skirtos žuvų ištekliams atkurti ir apsaugoti teikimo žūklės plotų naudotojams ir privačių vandens telkinių savininkams tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 11-330).

Šio Vyriausybės nutarimo esmė yra skatinti žūklės plotų naudotojus ir privačių vandens telkinių savininkus saugoti, racionaliai naudoti bei atkurti žuvų išteklius, gausinti vidaus vandens telkinių žuvingumą, ugdyti visuomenės aplinkosauginę kultūrą.

Valstybės paramos, žuvų ištekliams atkurti ir apsaugoti teikimo žūklės plotų naudotojams ir privačių vandens telkinių savininkams tvarkos apraše nustatyti šios paramos žuvų išteklių atkūrimui ir apsaugojimui teikimo tikslai ir kryptys, finansavimo šaltiniai, paraiškų paramai gauti teikimas ir sprendimų dėl paramos priėmimas. Ši tvarka netaikoma privatiems žuvininkystės tvenkiniams.

Paramai gali būti naudojamos:

1. Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšos saugomų ir globojamų žuvų rūšių žuvisms veisti, jų ištekliams saugoti ar gausinti, išlaidoms, susijusioms su šių žuvų apsaugos organizavimu, taip pat nuostoliams, patiriamiems dėl žuvialiesių paukščių daromos žalos žuvų ištekliams, kompensuoti. Be to, šios lėšos gali būti naudojamos vandens telkiniams nuo pažeidėjų saugoti.
2. Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos lėšos

gelbėjimo darbams, kai, susidarius nepalankioms meteorologinėms sąlygoms, masiškai dūsta žuvis, taip pat gelbėjimo darbams, kai ne dėl paramos gavėjo kaltės įvyksta epizootijų atvejai, ar invazinių rūšių kontrolės programoms vykdyti.

3. Kaimo rėmimo programos lėšos – moksliniams tyrimams, kai paramos gavėjų vandens telkiniai svarbūs saugomų ir globojamų žuvų rūšių žuvų ištekliams atkurti ar gausinti, organizuoti ar finansuoti.

Parama vienam paramos gavėjui tais pačiais metais gali būti skiriama tik iš vienos minėtos programos.

Jeigu privatūs asmenys, visuomeninės organizacijos ar institucijos norėtų skirti lėšų žuvų ištekliams atkurti ir apsaugoti, tokia galimybė yra numatyta minėtame Vyriausybės nutarime.

INFORMACIJOS VIEŠUMO SVARBA SPRENDŽIANT ŽUVININKYSTĖS KLAUSIMUS

Juozas Stasinas

Laikraštis „Tėviškės gamta“

A.Juozapavičiaus g. 10A, LT-09311 Vilnius

El. paštas: t.gamta@takas.lt

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, spauda sušvito visomis vaivorykštės spalvomis. Pakanka prisiminti Tarybų valdžios metais leistą žurnalą „Mūsų gamta“, turėjusį 60 tūkst. prenumeratorių, kuris beveik vienintelis rašė aplinkos ir gamtos apsaugos klausimais.

Šiandieninis šalies skaitytojas turi plačias galimybes pasirinkti leidinį pagal savo skonį, nes demokratijos ir rinkos galimybės išskaidė „Mūsų gamtą“ į atskirus leidinius – keliolika laikraščių bei žurnalų. Dabar medžiotojai gali užsiprenumeruoti žurnalus „Medžiotojas“, „Medžiotojas ir medžioklė“, „Medžioklė“; žvejai – „Žvejys ir žuvis“, „Žūklė“; gamtos bičiuliai – „Žurnalą apie gamtą“. Nemažai žmonių skaito laikraščius „Tėviškės gamta“, „Žalioji Lietuva“, „Žalioji pasaulis“ ir kt. Tokia leidinių įvairovė, be abejonės, gerai, bet nedžiugina leidinių tiražai, kuriuos sudėjus, dar toli būtų iki tuometinės „Mūsų gamtos“.

Kalbėdami apie informacijos viešumo svarbą tenkinant visuomenės, šiuo atveju, žvejų poreikius, taip pat orientuojant žuvininkystės plėtrą nauja vaga, remsimės medžiagos, spausdintos pastaraisiais metais laikraštyje „Tėviškės gamta“ apžvalga, kuri, mums regis, atspindi glaudų žuvininkų ir žurnalistų bendradarbiavimą.

Priminsime, kad nuo pat Žuvininkų sąjungos įsikūrimo (1998 m.) „Tėviškės gamta“ tapo ištikima žuvininkų bendrijos interesų gynėja ir jų veiklos populiarintoja.

Kiekviename laikraščio numeryje skiriamas vienas ar du puslapiai žvejams. „Žvejo dienų“, „Žūklės“ ar „Žuvininkystės“ puslapiuose žvejai informuojami apie valstybės politiką žuvininkystės srityje, supažindinami su aplinkos apsaugos įstatymais,

spausdinami mokslininkų, specialistų straipsniai aktualiais žūklės klausimais.

Paminėtini šie autoriai ir straipsniai, kuriuose buvo aptariama verslinė, mėgėjiška ar rekreacinė žuvininkystė, jos plėtros svarba, pertvarkant šalies žuvininkystės ūkį: Jūros Lenkaitienės „Europos Sąjungos bendrosios žuvininkystės politikos reforma ir jos įtaka Lietuvos žuvininkystei“, Algirdo Domarko „Prioritetas priklauso rekreacinei ir mėgėjiškai žuvininkystei“, Vilmanto Greičiūno „Verslinė ir mėgėjiška žūklė – vienodai svarbios“, dr. Egidijaus Bukelskio „Dėl žuvininkystės ateities Lietuvoje“, Vytauto Radaičio „Rekreacinės žuvininkystės patirtis pasaulyje“, dr. Eugenijos Milerienės „Žuvininkystė kitu kampu“ (pasakojama apie Latvijos meškeriojų patirtį) ir kt. Be minėtų straipsnių autorių laikraščio specializuotuose puslapiuose dažnai pasisako žuvininkystės specialistai, mokslininkai: prof. Juozas Virbickas, dr. Kazys Gaigalas, Jonas Pašukonis, Egidijus Bacevičius, Vytautas Vaitiekūnas, Povilas Kinduryš ir kt. Spausdinamos medžiagos turinį geriausiai galėtų apibūdinti rubrikų pavadinimai: „Lietuvos žuvininkų sąjungoje“, „Ichiologas pataria, siūlo, klausia“, „Viename gale kablys“, „Biologinės įvairovės labirintuose“, „Aplinkos ministerijoje“, „Iš žuvininkystės istorijos“, „Brakonierių pašiūrė“, „Žuvininkų žiniai“, „Žurnalistinis tyrimas“, „Nuomonių kryžkelė“, „Gamtos mokslų pasaulyje“ ir kt. Per pastaruosius trejus metus „Tėviškės gamtoje“ atspausdinta per 60 straipsnių, pokalbių, kitokio žurnalistinio žanro medžiagų, skirtų žvejams.

Apie informacijos svarbą ir žurnalistų (ne tik „Tėviškės gamtos“) dėmesį žuvininkystei bei žvejams visuotiniame žuvininkų susirinkime Žuvininkų sąjungos garbės prezidentas prof. Juozas Virbickas yra sakęs: „Reikia pažymėti, jog tuo atveju, kai Žuvininkų sąjunga su kitomis organizacijomis bei žiniasklaida nuodugniai, kryptingai ir atkakliai imasi kokios nors problemos sprendimo, dažniausiai pavyksta pasiekti kompromisinį sprendimą. Kalbos apie begalinį valdininkų užsispyrimą ir ne geranoriškumą yra perdėtos“.

Taigi belieka palinkėti, kad ir ateity žvejai bei žurnalistai bendromis pastangomis siektų įgyvendinti mėgėjiškos rekreacinės žuvininkystės koncepciją nekonfrontuojant su žvejais verslininkais.

4-OJI PASAULINĖ REKREACINĖS ŽUVININKYSTĖS KONFERENCIJA

Eglė Radaitytė

Lietuvos valstybinis žuvininkystės tyrimų centras

Konstitucijos pr. 23, LT-08105 Vilnius

El. paštas: egl@zuvivaisa.lt

Rekreacinei žuvininkystei tiek Europoje, tiek pasaulyje skiriama nemaža dėmesio. Pavyzdžiui, Europos vidaus žuvininkystės patariamiosios komisijos prie Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacijos (angl. *European Inland Fisheries*

Advisory Commision, EIFAC) sesijose dalis nagrinėjamų klausimų būtinai būna susiję su rekreacinės žuvininkystės galimybėmis bei problemomis. Be to, Europos žvejų aljanso (angl. *European Anglers Alliance*) – kai kurias Europos šalis vienijančios nevyriausybinių organizacijos vienas iš pagrindinių veiklos objektų pastaruoju metu yra ne kas kitas, o rekreacinė žuvininkystė.

Valstybinių ir nevyriausybinių organizacijų veikla Lietuvoje įrodė, jog ir mūsų šalyje žengta svarbių žingsnių šioje srityje: 2002–2004 metais atliktos apklausos, neseniai priimtas Mėgėjiškos žūklės įstatymas ir kt. Dėl to iškilio poreikis pristatyti nuveiktus darbus pasaulio visuomenei. 2005 m. birželio 12–16 d. Trondheime (Norvegija) įvyks 4-oji pasaulinė rekreacinės žuvininkystės konferencija, kurioje bus perskaitytas pranešimas „Rekreacinė žuvininkystė Lietuvoje“. Šioje konferencijoje įvairių šalių nevyriausybinių organizacijų, valstybinių institucijų bei verslo atstovai apžvelgs rekreacinės žuvininkystės tendencijas pasaulyje, išteklių valdymo klausimus bei rekreacinės žuvininkystės plėtros galimybes.

KAI KURIOS ŽUVININKYSTĖS PROBLEMOS IR GALIMI SPRENDIMAI

Leonas Kerosierius

*Asociacijų sąjunga „Žuvininkų rūmai“
Verkių g. 9B, LT-08406 Vilnius
El.paštas: info@zuvininkurumai.lt*

1. 2002 metais Johanesburge vykusiame valstybių viršūnių susitikime subalansuotos pasaulio plėtros klausimais buvo priimtas sprendimas iki 2015 m. atkurti žuvų išteklius iki stabilaus lygio. Tai labai atsakinga ir sudėtinga užduotis. Jos įgyvendinimą lems valstybinių ir nevyriausybinių organizacijų geranoriškas bendradarbiavimas.

2. Įsigaliojus Mėgėjiškos žūklės įstatymui, nuo 2005 01 01 nuomotini vandens telkiniai tapo be šeimininkų, o žvejai, turėję teisę meškerti, tapo juridiniais brakonieriais, nes nepriimti poįstatyminiai aktai. Reikia skubiai priimti Mėgėjiškos žūklės įstatymo įgyvendinimo poįstatyminius aktus. Tuo privalo pasirūpinti Vyriausybė.

3. Verslinė žvejyba iš tiesioginės veiklos sunkiai ekonomiškai išsilaiko. Verslininkai, turėdami plaukiojimo priemones, žvejybos įrankius ir prietaisus bei didžiulę patirtį, turėtų ypač daug dėmesio skirti rekreacinei žuvininkystei ir dalyvauti kuriant rekreacinės žuvininkystės infrastruktūrą.

4. Žvejybos laivų pjaustymas ir vertimas metalo laužu kelia daug neigiamų minčių. O štai net nurašyta kai kuri karo technika ir amunicija perduodama (parduodama) naudoti.

Laivų savininkams, nutraukusiems žvejybos verslą ir pasirengusiems supjaustyti laivus ir paversti metalo laužu, reiktų išmokėti kompensacijas, o gerus (arba suremontuotinus) laivus galima leisti naudoti rekreacijos reikalams. Lietuva yra vienintelė Baltijos valstybė, oficialiai neturinti jūrinio turizmo. Jis padėtų kelti valstybės prestižą, būtų kuriamos naujos darbo vietos ir didėtų biudžeto įplaukos. Todėl skubiai aukščiausiu lygiu turi būti sprendžiama ši problema.

5. Tik dvi Kuršių marių žvejų įmonės parengė projektus ES paramai gauti laivams modernizuoti ir renovuoti. Tokių projektų rengimui keliami reikalavimai yra labai sudėtingi ir brangūs. Žvejai nesirengia leisti pinigų ir gaišti laiko rengiant projektus, nes paramą gauti sudėtinga. Todėl būtina skubiai parengti ir patvirtinti laivų modernizavimo ir renovavimo su laivo korpuso kapitaliniu remontu koncepciją. Pagal ją būtų atrenkami laivai, kuriems būtų garantuojama subsidija, pateikus tinkamą projektą pagal Bendrojo programavimo dokumento patvirtintas gaires ir leidžiant jį nors dvi savaites tobulinti atsižvelgiant į vertintojų ir ekspertų pastabas. Reiktų kasmet numatyti laivų skaičių ir paramos apimtis.

6. Mėgėjiškos žūklės įstatymas atleidžia pensininkus nuo rinkliavos mokesčio. Tarp jų yra nemažai privilegijuotųjų [jauni, užsieniečiai]. Atleidus nuo rinkliavos, atsiranda daugiau norinčių žuvalti. Dėl to reikia užauginti daugiau žuvų, biudžetas praranda daug įplaukų, pasidaro sunku žvejams sutilpti prie vandens telkinių.

Didėjant meškerojų skaičiui ir teikiant lengvatas pensininkams, valstybė turi prisiimti papildomus įsipareigojimus veisti daugiau žuvų. Reiktų panaikinti lengvatas sveikiems pensininkams, nesulaukusiems 65 m. vyrams ir 60 m. – moterims.

7. Brakonieriai randa įvairiausių būdų siaubti gamtą ir nebaudžiamiems išsisukti. Reiktų parengti projektą gauti paramai skirtai nuotoliniams brakonieravimo faktų nustatymo ir fiksavimo prietaisams suprojektuoti ir pagaminti.

8. Rekreacinėje žuvininkystėje labai svarbu gebėti operatyviai ir kokybiškai teikti pasiūlymus ir bendrauti su paslaugų pirkėjais. Tam tikslui reiktų naudotis elektroninėmis priemonėmis. Galima susikurti savo svetainę. Žuvininkų rūmai gali suteikti galimybę savo nariams nemokamai reklamuotis ir skelbtis Žuvininkų rūmų elektroninėje svetainėje www.zuvininkurumai.lt.

9. Rekreacinė žuvininkystė prieš trejus metus pradėta aktyviai populiarinti, tačiau trūkstant valstybinių institucijų dėmesio ir lėšų dar negalime džiaugtis rezultatais. Rekreacine žuvininkyste turėtų rūpintis Žemės ūkio ministerija – skirti jai lėšas ir remti materialiai.

2005-02-28. 60x84/16. 1,86 sąlyg. sp. lankų. Tiražas 300 egz. Užsakymas 46
Išleido Lietuvos hidrobiologų draugija, Akademijos g. 2, LT-08412 Vilnius
Spausdino UAB „Baltijos kopija“, Kareivių g. 13b, LT-09109 Vilnius